

ESTUDIS I RECERCA SOBRE LLIBRES INFANTILS I JUVENILS A CATALUNYA (2014-2015)

ESTUDIOS E INVESTIGACIÓN SOBRE LIBRO INFANTIL Y JUVENIL EN CATALUÑA (2014-2015)

STUDIES AND RESEARCH ON BOOKS FOR CHILDREN AND YOUNG ADULTS IN CATALONIA (2014-2015)

RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

En aquest bienni els estudis i la recerca sobre els llibres infantils i juvenils han seguit en la tònica discreta dels anys anteriors. Institucions i investigadors han resistit la crisi i han anat evolucionant amb els aires del temps cap a l'ús de la xarxa, com a instrument de relació i difusió, i cap a la internacionalització (amb la integració de Barcelona a la xarxa de ciutats literàries de la UNESCO com a fet significatiu), alhora que s'ha ampliat l'oferta formativa existent i s'ha mantingut el nivell pel que fa a esdeveniments i exposicions. Els temes centrals han estat la literatura infantil i juvenil digital, la imatge (especialment els àlbums) i la recepció lectora de les obres, temes que s'han tractat en una collita excel·lent de tesis doctorals llegides a les universitats del país.

En este bienio los estudios y la investigación sobre los libros infantiles y juveniles han seguido la tónica discreta de los años anteriores. Instituciones e investigadores han resistido la crisis y han ido evolucionando, de acuerdo con los tiempos, hacia el uso de la red, como instrumento de relación y difusión, y hacia la internacionalización (con la integración de Barcelona en la red de ciudades literarias de la UNESCO como hecho significativo), al mismo tiempo que se ha ampliado la oferta formativa existente y se ha mantenido el nivel respecto a eventos y exposiciones. Los temas centrales han sido la literatura infantil y juvenil digital, la imagen (especialmente los álbumes) y la recepción lectora de las obras, temas que se han tratado en una cosecha excelente de tesis doctorales leídas en las universidades del país.

During this two-year period, the production of studies and research on books for children and young adults maintained the modest pace of previous years. Institutions and researchers managed to weather the financial crisis and adapt to changing trends, using the internet to promote their work, make it more visible to other specialists and also take it to an international level (culminating in Barcelona's designation as a UNESCO City of Literature, in December 2015). The sector also sought to diversify its educational offering and continued to provide programmes of book-related events and exhibitions. The three main subjects of research, substantially addressed in doctoral theses defended at different universities in the country, were digital literature for children and adolescents, the use of the image in children's books (especially albums) and the readers' response to the various books published during this period.

PARAULES CLAU

Estudis, Recerca, Literatura infantil i juvenil

PALABRAS CLAVE

Estudios, Investigación, Literatura infantil y juvenil

KEYWORDS

Studies, Research, Books for children and young adults

REBUT 21-4-2016 / ACCEPTAT 24-5-2016

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

1 PRESENTACIÓ

Els anys 2014-2015 mostren una discreta continuïtat en la recerca i els estudis sobre literatura infantil i juvenil. La commemoració del 1714 ha tingut més repercussió en la producció que no pas en els estudis, i l'efervescència en la política catalana d'aquests anys curiosament no s'ha traduït de manera destacable en estudis històrics i de la tradició pròpia, tot i que continua una certa atenció cap a la memòria de les persones i fets que han construït l'entramat de la literatura infantil i juvenil catalana en els darrers quaranta anys. En aquesta relació entre els projectes i el context, sí que podem destacar el nomenament de Barcelona com a ciutat literària de la UNESCO, com una oportunitat acabada d'estrenar per facilitar noves iniciatives també en el camp de la literatura per a infants i joves.

En canvi, les tendències temàtiques en els estudis revelen una relació decidida amb els nous aires globals del temps. El lector, la imatge, la literatura en pantalla i alguns canvis socials que afecten els àmbits personals i familiars són al centre de l'interès investigador. Així, d'una banda, continuen temes ja presents des de fa uns anys, com ara la fascinació per les relacions entre imatge i text en el gènere dels àlbums o l'anàlisi del tractament de les diferències de gènere, opció sexual o models familiars en una producció que eixampla límits artístics i tabús socials. De l'altra, irrompen amb molta empenta les anàlisis sobre literatura infantil i juvenil digital amb l'atenció centrada en el lector infantil i juvenil i en la seva recepció de les obres, impreses o en pantalla. D'aquests temes, se n'han llegit unes quantes tesis doctorals de gran nivell que són un dels trets més remarcables d'aquest bienni.

L'àmbit digital continua estenent-se com a mitjà de difusió de la crítica i d'interrelació dels estudis, s'amplia la important oferta formativa catalana en aquests temes i es mantenen els nivells d'exposicions i activitats ciutadanes ja tradicionals al voltant dels llibres infantils i juvenils, de manera que la literatura per a infants i joves sembla haver aguantat prou bé aquests anys de crisi, tot evolucionant cap a les coordenades culturals noves.

L'efervescència en la política catalana d'aquests anys curiosament no s'ha traduït de manera destacable en estudis històrics i de la tradició pròpia

L'àmbit digital continua estenent-se com a mitjà de difusió de la crítica i d'interrelació dels estudis

2 ESTUDIS I RECERCA

2.1 Estudis i recerca

Els informes anuals del Baròmetre dels Hàbits de Lectura i Compra de Llibres, com ara l'*Estudi de l'àmbit de Catalunya* i també l'*Estudi del comerç interior del llibre a Catalunya* del Gremi d'Editors de Catalunya, continuen seguint l'evolució de les dades en aquests camps i resulten fonts útils per als estudis dels llibres infantils i juvenils. En aquests dos anys han assenyalat un lleuger augment de vendes que dona peu a l'esperança de remuntar la crisi del sector; uns hàbits de lectura prou desoladors, malgrat les campanyes i els plans de lectura escolar, així com una aturada en la venda de llibres electrònics en favor del paper, un fet que potser encara té massa relació amb la pirateria, si es comparen les dades amb els índexs dels qui declaren llegir en pantalla, especialment els joves.

2.2 Projectes i grups

En la convocatòria de 2014, l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) de la Generalitat de Catalunya ha atorgat la consideració de *grup de recerca consolidat* als dos equips universitaris més centrats en la recerca específica sobre llibres infantils i

juvenils que ja trobàvem en informes anteriors: el FRAC (Formació Receptora i Anàlisi de Competències) de la Universitat de Barcelona, dirigit ara per Margarida Prats, i el GRETEL (Grup de Recerca de Literatura Infantil i Educació Literària) de la Universitat Autònoma de Barcelona, dirigit per Teresa Colomer.

L'acció de crítica i informació sembla haver-se desplaçat definitivament a la xarxa com a instrument de difusió (CLIJCAT, Llibres al replà, Mascaró de proa, La invitació a la lectura, Boolino, La col·leccionista, etc., així com els blogs de biblioteques escolars, com ara la Biblioteca Marta Mata, o de les llibreries especialitzades). Com a novetats, cal destacar l'accés en línia de la revista *Faristol* del CLIJCAT (www.clijcat.cat/faristol/paginas) i remarcar que dins del web Cornabou s'ha creat *La Saloquia, hemeroteca de crítica de LIJ des de 1989 fins a l'actualitat* (lasaloquia.blogspot.com.es), que reuneix totes les ressenyes del crític Andreu Sotorra amb diverses opcions de cerca (autor, edat recomanada, etc.). Així mateix, convé fer notar la renovació del web de GRETEL, que ha fusionat els antics webs de recerca i de difusió en un de sol (www.gretel.cat), amb més bona estructura, prestacions i visibilitat.

Una novetat per al sector és que Reina Duarte, editora d'Edebé amb seu a Barcelona, ha passat a presidir l'Organización Española del Libro Infantil (OEPLI).

2.3 Treballs i tesis

Aquests dos anys s'han llegit a les universitats catalanes algunes tesis doctorals excel·lents, que sens dubte marcaran camí en estudis posteriors ja que justament es refereixen als temes que ara mateix estan en auge. A la Universitat de Barcelona, destaca l'aportació metodològica d'anàlisi i classificació de la tesi d'Emma Bosch sobre els àlbums sense paraules, dirigida per Teresa Duran, així com l'estudi de la recepció a la poesia a les aules de secundària de Daniella Cavalli, dirigida per Glòria Bordons. A la Universitat Autònoma de Barcelona, destaquen una tesi pionera sobre la literatura infantil i juvenil digital de Celia Turrión, dirigida per Neus Real; l'aprofundit panorama de les noves formes del folklore traspasades als àlbums il·lustrats de la tesi de Brenda Bellorín, dirigida per Teresa Colomer, i l'atenció a la recepció literària a primària a través del seguiment de les discussions dels mateixos alumnes durant quatre anys, feta per Lara Reyes sota la direcció de Mireia Manresa. També cal destacar algunes tesis de temes més col·laterals, com la de Felipe Munita sobre mediació en l'educació literària, dirigida per Teresa Colomer, o la de Joan Portell sobre la influència de l'entorn familiar i escolar en l'adquisició de l'hàbit de lectura, dirigida per Mireia Manresa. Totes les tesis són consultables a partir de l'edició electrònica al repositori TDX.

L'acció de crítica i informació sembla haver-se desplaçat definitivament a la xarxa com a instrument de difusió

A les universitats catalanes s'han llegit algunes tesis doctorals excel·lents, que sens dubte marcaran camí en estudis posteriors ja que justament es refereixen als temes que ara mateix estan en auge

3 DIFUSIÓ I DIVULGACIÓ

3.1 Congressos, seminaris i reunions científiques

En sintonia amb els nous temps, l'octubre del 2014 es va celebrar a Barcelona el simposi «Literatura en pantalla: textos, lectors i pràctiques docents», organitzat pel GRETEL de la Universitat Autònoma de Barcelona. Hi van participar especialistes d'aquí i de fora, així com inscrits de molts països diversos que van aportar les seves experiències i recerques. Les actes poden consultar-se al web del Grup, com també s'hi pot veure la secció inaugurada llavors sobre recomanacions d'aplicacions mòbils, una iniciativa pionera que s'ha estès feliçment al web del CLIJCAT, amb ressenyes a càrrec de membres del mateix GRETEL.

Els departaments de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la UAB i la UB, així com el de Traducció i Ciències del Llenguatge de la UPF, han celebrat les jornades anuals de presentació i discussió metodològica, sobre les tesis i treballs finals de màster en curs. En

les dues convocatòries s'han presentat alguns treballs que tracten o inclouen la literatura infantil i juvenil.

En un nivell més divulgatiu, s'han celebrat en aquests dos anys diverses jornades, entre les quals podem remarcar la del 2014 a l'Institut Francès de Barcelona amb un cicle de conferències sobre visions històriques i actualitat de «L'Àlbum en Rebonds. Les 1001 cares de l'àlbum il·lustrat», o bé les de «Literatura i Educació», una bona iniciativa de l'Associació de Mestres Rosa Sensat dedicada, no casualment, a la imatge al 2015. Alhora, podem destacar la proliferació de presentacions de llibres i debats a l'espai de llibreries, com ara Abracadabra o Casa Anita, aquesta última amenaçada de perdre el local de Gràcia, cosa que va provocar una campanya de solidaritat ciutadana i del sector.

3.2 Exposicions

L'exposició més celebrada d'aquest bienni toca aquí només de forma genèrica, però no volem deixar de citar la magnífica exposició «BiblioTec: cent anys d'estudis i professió bibliotecària» organitzada per la Generalitat de Catalunya i la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona amb motiu del centenari de la creació de l'Escola de Bibliotecàries l'any 1915 i que va ser comissionada per Teresa Mañà i Mònica Baró.

Un altre centenari, el del naixement de la il·lustradora Mercè Llimona, va motivar una petita exposició amb mostres de les seves obres originals al Centre Artístic de Sant Lluc de Barcelona el 2014, com també va tenir lloc l'exposició «Valentí Gubianas. 20 anys» sobre aquest il·lustrador el mateix 2014 a Manresa.

D'altra banda, s'han produït les convocatòries tradicionals del Saló Internacional del Còmic, així com l'habitual Món Llibre, que va celebrar la desena edició el 2014, amb la il·lustradora quebequesa Marianne Dubuc de convidada i que va dedicar l'edició del festival el 2015 a la celebració dels 150 anys de l'*Alicia en terra de meravelles*, de Lewis Carroll.

Finalment, podem destacar les exposicions anuals del CLIJCAT amb l'aparició de dos nous i interessants catàlegs: *Pessigolles. Catàleg d'emocions i sentiments*, el 2014, i *Abracadabra, pota de cabra*, el 2015.

3.3 Premis

Han tingut lloc dues edicions més del ja veterà premi Aurora Díaz-Plaja, atorgat anualment per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana a articles, estudis o investigacions sobre literatura infantil i juvenil catalana. La tretzena edició de 2014 premià Rosa Mut per les crítiques aparegudes a la secció «Tria i remena» de la revista *Cavall Fort*, mentre que en l'edició catorzena de 2015 va destacar l'article de Miquel Descot sobre els poemes de Joana Raspall. Com sempre en aquests premis, els treballs poden llegir-se al web de l'Associació.

En el capítol dels premis per a estudis, cal assenyalar l'«Edward B. Fry Book Award 2015» de la Literacy Research Association dels Estats Units, concedit a un llibre d'Evelyn Arizpe, Teresa Colomer i Carmen Martínez-Roldán (2014), producte d'un projecte de recerca internacional sobre l'ús de l'obra *Emigrantes* de Shaun Taun en el procés d'acollida d'alumnes nouvinguts.

Finalment, també cal remarcar que l'any 2015, la Fundació Jordi Sierra i Fabra, amb seu a Medellín i des de fa uns anys també a Barcelona, va rebre la Medalla d'Honor de la Ciutat per la seva tasca en favor de la lectura dels nois i noies.

No volem deixar de citar la magnífica exposició «BiblioTec: cent anys d'estudis i professió bibliotecària» organitzada per la Generalitat de Catalunya i la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona

Podem destacar les exposicions anuals del CLIJCAT amb l'aparició de dos nous i interessants catàlegs

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

4 PUBLICACIONS

Dividirem les publicacions segons les tendències temàtiques observades en aquest bienni. Caldria incloure aquí més pròpiament les publicacions derivades dels estudis i projectes universitaris, així com els articles apareguts en les revistes indexades. Però lamentablement no sembla que tinguem una gran producció centrada pròpiament en la literatura infantil i juvenil, fora del context de l'educació, així que donem entrada també a alguns dels articles de revistes de difusió que contribueixen a configurar l'estat de la qüestió sobre el que sabem de la literatura infantil i juvenil catalana.

4.1 Autors i obres de la història de la literatura infantil i juvenil

En primer lloc, podem assenyalar alguns treballs que s'adrecen a analitzar i destacar l'obra personal d'alguns autors i la seva influència en l'esdevenir dels llibres infantils i juvenils a casa nostra. Així, tot i que porten data de 2013, destaquem, d'una banda, el pròleg de Miquel Desclot sobre les obres infantils d'Anna Murià aplegades al volum *El meravellós viatge de Nico Huehuatl a través de Mèxic i altres textos*, sisè volum de la publicació de les seves obres completes per Publicacions de l'Abadia de Montserrat. D'altra banda, les memòries d'infantesa de l'escriptor Joaquim Carbó editades per Ara llibres contribueixen sens dubte a entendre'n millor l'extensa obra. En el mateix sentit de donar veu a les persones que han fet la història dels nostres llibres per a infants, resulten interessants les entrevistes a la il·lustradora Roser Capdevila, així com als autors Albert Jané i Rosa Navarro, especialitzats en versions de clàssics i llegendes, en la revista *Faristol*, com també ho és l'article de reivindicació dels clàssics d'aquesta darrera autora a la mateixa revista. En un sentit diferent, com que la història és aquí el tema de les obres, i no la perspectiva del temps, cal assenyalar algun article sobre la gran proliferació d'obres infantils i juvenils dedicades al tricentenari del 1714 i ja assenyalada en l'informe anterior de l'Observatori, com l'article de Marta Luna (2014).

Malauradament, dues morts ben significatives per al nostre sector han donat lloc a diverses semblances i articles als mitjans. Ens referim, en primer lloc, a la mort als 95 anys de Teresa Rovira, bibliotecària i autora fundacional en la tasca de configurar els estudis històrics de la literatura infantil i juvenil catalana. En segon lloc, la mort als 88 anys de l'escriptora barcelonina Ana Maria Matute, tot un clàssic de la literatura infantil i juvenil en castellà, amb articles d'homenatge, per exemple al número 262 de la revista *CLIJ*.

4.2 Barcelona, ciutat literària

La marca Barcelona sembla tenir també repercussió en els estudis sobre els llibres infantils i juvenils. En primer lloc, perquè van apareixent articles que fan referència al protagonisme de la ciutat als llibres, com l'article de la periodista Trinitat Gilbert (2014), o la passejada que en fan Ana Díaz-Plaja i Margarida Prats en el volum sobre geographies literàries coordinat per Alexandre Bataller i Héctor H. Gassó (2014). En segon lloc, perquè el 2015 Barcelona ha estat nomenada per la UNESCO «ciutat de la literatura». La presentació de la candidatura en aquesta xarxa mundial de ciutats literàries per part de l'Ajuntament de Barcelona va impulsar una gran quantitat de trobades i intercanvis dels sectors professionals vinculats als llibres i la literatura i, pel que fa a la literatura infantil i juvenil, va donar lloc a l'article de Teresa Colomer que va formar part de la documentació lliurada per la ciutat. En les propostes destaquen les possibilitats de lligar les iniciatives sobre els llibres per a infants i joves a trets distintius de la ciutat, com l'associació d'un museu de la il·lustració al Museu del Disseny, les accions teatrals sobre el públic infantil a partir d'institucions de prestigi internacional, com l'Institut del Teatre i la infraestructura teatral de la ciutat, o la rendibilització internacional de l'oferta formativa universitària existent.

No sembla que tinguem una gran producció centrada pròpiament en la literatura infantil i juvenil, fora del context de l'educació

La marca Barcelona sembla tenir també repercussió en els estudis sobre els llibres infantils i juvenils

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

4.3 Els temes d'interès: imatge, literatura digital i el tractament de la diferència en els llibres per a infants

Els estudis sobre les característiques de la literatura digital són una de les novetats més clares d'aquest bienni. Ja n'hem assenyalat la incorporació a les ressenyes de difusió o als temes de les conferències i jornades. Però fa de bon dir que els investigadors catalans han publicat obres molt interessants sobre el tema, com el llibre coordinat per Mireia Manresa i Neus Real (2015), que suposa un primer panorama, sistemàtic i aclaridor a nivell internacional, o el d'Antonio Mendoza i Osvaldo Cleger (2015), en la línia de treballs anteriors, més focalitzats i educatius. El projecte de recerca del GRETEL sobre aquest tema ha provocat la participació dels investigadors catalans a congressos, xarxes i publicacions diverses, de les quals podem citar com a exemples accessibles els articles sobre la recepció de les obres en context de biblioteca d'aula, de Colomer i Fernández de Gamboa (2015) i sobre la literatura digital per als més petits, de Corroero i Real (2014).

També hem assenyalat l'atenció concedida des de fa temps a l'àlbum, ben visible en els webs especialitzats i en l'activitat de debats i presentacions de llibres. Al final del bienni ens ha arribat una bona notícia en aquest àmbit: la traducció de l'estudi de la reconeguda especialista Sophie van der Linden (2015) *Àlbum(es)*, a càrrec de l'especialista Teresa Duran, que n'ha fet una veritable tasca de trasllat al nostre context, amb canvis d'exemples, notes d'aclariment, etc. D'altra banda, entre els articles que parlen de la imatge, remarcuem per l'originalitat temàtica el dedicat als llibres d'artistes, de Corroero i Juan (2014).

La perspectiva d'anàlisi ideològica sobre els valors presents als llibres infantils és un tema omnipresent als seus estudis, cosa que no és d'estranyar en uns llibres nascuts prioritàriament per a l'ús didàctic. En aquesta línia se situen l'article de Consol Aguilar (2015) sobre les interpretacions culturals dels contes populars (un tema inclòs també en la tesi assenyalada de Bellorín) o en el de Núria Obiols (2014) sobre l'anàlisi dels models d'infants en aquesta literatura. En aquest mateix context té una gran tradició l'estudi de les diferències personals, especialment de gènere. En donen continuïtat un parell de publicacions sobre els llibres que tracten la fractura del masclisme, les opcions sexuals i els nous models familiars, de Bernat Cormand (2014), així com el capítol d'Ana Díaz-Plaja (2014).

Finalment, no volem deixar de constatar que els estudis sobre el teatre infantil tenen sempre una mena de mala salut de ferro. Sempre escassos, però sempre presents en jornades i articles específics, destaquem aquí l'article d'Ana Díaz-Plaja (2015).

4.4 Els panorames de la producció

I si volem accedir a visions panoràmiques sobre la producció de la literatura infantil i juvenil catalana d'aquests dos anys, podem recórrer als ja tradicionals de Teresa Blanch a la revista *CLIJ*, *Cuadernos de literatura infantil i juvenil* i de Joan Portell Rifà a l'*Anuario Iberoamericano SM*. Destaquem, d'altra banda, la «Bibliografia bàsica del professional de la LIJ» publicada el 2015 per la revista *Faristol*, pel fet que contribueix a fixar els estudis més divulgats en el sector a casa nostra.

5 OFERTA FORMATIVA ACADÈMICA

Catalunya disposa d'un dels pols internacionals més actius en formació en literatura infantil i juvenil. L'any 2015 ha afegit diverses novetats a l'oferta formativa existent. En primer lloc, un breu curs introductori en línia i en obert: «Triar llibres per a infants i joves». Ofert pel GRETEL a partir d'un encàrrec de l'IOC, Institut Obert de Catalunya, consisteix en una proposta formativa oberta a tota la comunitat docent i útil per a diversos tipus d'alumnes. Ofereix una seqüència d'aprenentatge autònom, però també la possibilitat de

Els estudis sobre les característiques de la literatura digital són una de les novetats més clares d'aquest bienni.

Hem assenyalat l'atenció concedida des de fa temps a l'àlbum, ben visible en els webs especialitzats i en l'activitat de debats i presentacions de llibres

Els estudis sobre el teatre infantil tenen sempre una mena de mala salut de ferro

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

fòrums col·laboratius i la presentació d'un projecte final, si s'adopta com a itinerari docent per part d'alguna instància formativa (miniops.ioc.cat/10/index.html).

En segon lloc, el màster internacional en línia en Llibres i Literatura Infantil i Juvenil de la UAB i del Banco del Libro de Venezuela va ampliar el 2015 els cursos d'especialització que hi estan vinculats amb un curs sobre escriptura creativa de llibres infantils i juvenils i un curs en anglès titulat Children's Book from a Global Perspective.

En tercer lloc, l'Escola Massana, adscrita a la UAB, ha inaugurat el curs 2015-2016 el curs de postgrau Gráfica Narrativa del Siglo XXI, un curs coordinat per Pep Montserrat i Jesús Ángel Prieto i que, segons la seva informació, respon «a las preocupaciones de los creadores y profesionales de la narración visual (ilustradores gráficos, autores de cómic, realizadores de animación...) en el escenario abierto por las nuevas tecnologías, formas de difusión y soportes en el mundo de la edición».

Per acabar, continua el màster oficial interuniversitari de Biblioteca Escolar i Promoció de la Lectura de la UAB i la UB, en modalitat biennal, i s'han celebrat la cinquena i la sisena escola d'estiu amb temàtiques sobre la literatura infantil i juvenil organitzades per la Universitat de Vic.

Catalunya disposa d'un dels pols internacionals més actius en formació en literatura infantil i juvenil

6 BIBLIOGRAFIA

Aguilar Ródenas, Consol (2015). «Princesas Disney: de los cuentos clásicos a las nuevas interpretaciones culturales». *CLIJ, Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, nº 266, p. 22-35.

Amo, Jose M. de; Cleger, Osvaldo; Mendoza, Antonio (2015). *Redes hipertextuales en el aula: literatura, hipertextos y cultura digital*. Barcelona: Octaedro.

Arizpe, Evelyn; Colomer, Teresa; Martínez-Roldán, Carmen (2014). *Visual Journeys through Wordless Narratives: an international Inquiry with Immigrant Children and «The Arrival»*. London; et al.: Bloomsbury Publishing.

Bellorín, Brenda (2015). *De lo universal a lo global: nuevas formas del folklore en los álbumes para niños*. Tesis doctoral. Direcció de Teresa Colomer. Universitat Autònoma de Barcelona. <<http://www.tdx.cat/handle/10803/311617>>. [Consulta: 31/05/2016].

«Bibliografia bàsica del professional de la LIJ» (2015). *Faristol*, núm. 81, p. 19. <www.clijcat.cat/faristol/descargas/81/5_81.pdf>. [Consulta: 31/05/2016].

Bosch, Emma (2015). *Estudio del álbum sin palabras*. Tesis doctoral. Direcció de Teresa Duran. Universitat de Barcelona. <<http://hdl.handle.net/10803/297430>>. [Consulta: 31/05/2016].

Carbó, Joaquim (2013). *Pantalons curts, memòries d'infantesa*. Barcelona: Ara Llibres.

Cavalli, Daniela (2015). *La construcción de significado y la experiencia estética como actividades socioculturalmente mediadas: un estudio de casos sobre respuestas a la poesía de alumnos de secundaria*. Tesis doctoral. Direcció de Glòria Bordons. Universitat de Barcelona. <<http://hdl.handle.net/10803/371441>>. [Consulta: 31/05/2016].

Colomer, Teresa (2015). «Barcelona, ciutat literària. La literatura infantil i juvenil». <<http://ajuntament.barcelona.cat/ciutatdelaliteratura/ca/barcelona-ciutat-literaria-literatura-infantil-i-juvenil>>. [Consulta: 31/05/2016].

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

Colomer, Teresa; Fernández de Gamboa, Karla (2014). «La incorporación de la literatura infantil digital a la biblioteca de aula». *Anuario de investigación en literatura infantil y juvenil*, vol. 12, p. 19-36.

Cormand, Bernat (2014). «Contes sense armaris: una reflexió sobre la diferència a través de la literatura infantil». *Faristol*, núm. 80, p. 11-13.
<http://www.clijcat.cat/faristol/descargas/80/3_80.pdf>. [Consulta: 31/05/2016].

Correro, Cristina; Juan, Anna (2014). «Entre el juego y la experimentación: libros de artista para primeras edades». *Había una Vez*, nº 18.
<<http://www.revistahabiaunavez.cl/2014/07/entre-el-juego-y-la-experimentacion-libros-de-artista-para-primeras-edades/>>. [Consulta: 31/05/2016].

Correro, Cristina; Real, Neus (2014). «Literatura infantil digital 0-6: present i futur». *Faristol*, núm. 79.
<http://www.clijcat.cat/faristol/paginas/detall_articles.php?recordID=294>. [Consulta: 31/05/2016].

Desclot, Miquel (2013). «Pròleg». En: Anna Murià. *El meravellós viatge de Nico Huehuatl a través de Mèxic i altres textos*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Desclot, Miquel (2014). «Glossa i lectura d'alguns dels poemes de Joana Raspall». En: *V Congrés de Literatura Infantil i Juvenil Catalana: Història i ficció històrica per a infants i joves*. Barcelona: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (Quaderns Divulgatius; 50). p. 85-104. <<http://www.escriptors.cat/files/qd50.pdf>>. [Consulta: 31/05/2016].

Díaz-Plaja, Ana (2014). «Literatura juvenil: lectors contra lectores?». En: Jordi Malé. *Dones i literatura. Autores, lectors, personatges*. Lleida: Pagès editor, p. 25-42.

— (2015). «El teatre infantil: obra en cinc actes». *Faristol*, núm. 81, p. 26-28.
<http://www.clijcat.cat/faristol/paginas/resdetall_articles.php?recordID=313>. [Consulta: 31/05/2016].

Díaz-Plaja, Ana; Prats, Margarida (2014). «Una passejada barcelonina per la LIJ». En: Alexandre Bataller; Héctor H. Gassó (eds.). *Un amor, uns carrers: cap a una didàctica de les geographies literàries*. València: Publicacions de la Universitat de València, p. 65-73.

Gilbert, Trinitat (2014). «Barcelona, l'estrella de les guies de viatges infantils». *Faristol*, núm. 79, p. 8-11.
<http://www.clijcat.cat/faristol/paginas/resdetall_articles.php?recordID=295>. [Consulta: 31/05/2016].

Luna, Marta (2014). «Collita 1714». *Faristol*, núm. 80, p. 3-6.
<http://www.clijcat.cat/faristol/paginas/resdetall_articles.php?recordID=300>. [Consulta: 31/05/2016].

Manresa, Mireia; Real, Neus (ed.) (2015). *Digital Literature for Children: Texts, Readers and Educational Practices*. Frankfurt; et al.: P.I.E. Peter Lang.

Mut, Rosa (2013). «Tria i remena». *Cavall Fort*, núm. 1217-1218, p. 48.

Navarro Duran, Rosa (2014). «Tresors amagats per a molts: els secrets dels clàssics». *Faristol*, núm. 79, p. 12-13.
<http://www.clijcat.cat/faristol/paginas/resdetall_articles.php?recordID=296>. [Consulta: 31/05/2016].

Obiols Suari, Núria (2014). «Infancia y pedagogía en ficción literaria: del malísimo Struwwelpeter al airado Max». *CLIJ, Cuadernos de literatura infantil y juvenil*, nº 257, p. 6-17.

Reyes, Lara (2015). *La formació literària a primària: impacte d'una intervenció educativa en l'evolució de respostes lectores*. Tesis doctoral. Direcció de Mireia Manresa. Universitat Autònoma de Barcelona. <<http://hdl.handle.net/10803/308312>>. [Consulta: 31/05/2016].

Rimbau, Roser (2015). «Roser Capdevila, il·lustre il·lustradora i mestra cartonera». *Faristol*, núm. 82, p. 3-6.
<http://www.clijcat.cat/faristol/paginas/resdetall_articles.php?recordID=315>. [Consulta: 31/05/2016].

Turrión, Celia (2014). *Narrativa infantil y juvenil digital. ¿Qué ofrecen las nuevas formas al lector literario?*. Tesis doctoral. Direcció de Neus Real. Universitat Autònoma de Barcelona.

Úbeda, Jordi (2015). «Albert Jané». *Faristol*, núm. 81, p. 3-6.
<http://www.clijcat.cat/faristol/paginas/resdetall_articles.php?recordID=306>. [Consulta: 31/05/2016].

Van der Linden, Sophie (2015). *Álbum(es)*. Traducció de T. Duran. Banco del Libro; Ediciones Ekaré: Variopinta.

Disponible a:

<http://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori>

Colomer, Teresa. «Estudis i recerca sobre llibres infantils i juvenils a Catalunya (2014-2015)». *Anuari de l'Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura*, vol. 4 (2016), p. 63-73.

<http://raco.cat/index.php/AnuariObservatori/article/view/311055>

Llicència Creative Commons

Reconeixement – NoComercial – SenseObraDerivada
(by-nc-nd): No es permet un ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Facultat de Biblioteconomia
i Documentació

OBSERVATORI
DE BIBLIOTEQUES,
LLIBRES I LECTURA

ANUARI DE L'OBSERVATORI DE BIBLIOTEQUES, LLIBRES I LECTURA 2016

Editors

Lluís Agustí
Maite Comalat

